

2020–2025

NATIONELL FÖRVALTNINGSPLAN • Vilt • Vildsvin

Vildsvin

Nationell förvaltningsplan för vildsvin

Gäller 2020-2025

Beställningar

Ordertel: 08-505 933 40

E-post: natur@cm.se

Postadress: Arkitektkopia AB, Box 110 93, 161 11 Bromma

Internet: www.naturvardsverket.se/publikationer

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00 Fax: 010-698 16 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-6921-6

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2020

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2020

Omslagsfoto: Ingemar Petterson/Azote

Förord

Riksdagen beslutade i april 1987 att vildsvin ska anses vara en naturlig del av den svenska faunan.

På uppdrag av regeringen tog Naturvårdsverket 2010 fram en nationell förvaltningsplan för vildsvin som ett stöd för länsstyrelsernas regionala arbete med vildsvin. Under de snart tio år som den nationella förvaltningsplanen funnits, har antalet vildsvin ökat och finns numera från södra Sverige upp till Dalälven och en bit norrut längs Östersjökusten.

Vildsvin kan, genom sitt sätt att söka föda, orsaka stora skador för jordbruket. De är också inblandade i ett stort antal trafikolyckor med både bilar och tåg varje år. Samtidigt är de en jaktlig resurs som ger klimatsmart kött och bidrar genom sitt bökande till ökad biologisk mångfald i både jordbruks- och skogslandskapet (exempel på ekosystemtjänster, se bilaga 1).

Under de senaste åren har afrikansk svinpest (ASF) spridit sig i stora delar av Europa och det finns risk att sjukdomen även kommer till Sverige.

Alla dessa faktorer innebär stora utmaningar för förvaltningen av vildsvin.

Den här reviderade nationella förvaltningsplanen för vildsvin, är fortsatt ett stöd för länsstyrelserna vid framtagande av regionala förvaltningsplaner. Den ska även vara ett viktigt underlag när Viltförvaltningsdelegationerna beslutar om övergripande riktlinjer för förvaltningen av vildsvin i länen.

Förvaltningsplanen ska även förenkla samverkan mellan myndigheter som gemensamt kan komma att behöva hantera frågor om vildsvin.

De avgörande aktörerna i förvaltningen av vildsvinsstammen är i första hand markägare och jakträttshavare, till skillnad mot exempelvis förvaltningen av älg och kronhjort, där myndigheter har ett större ansvar. Det är därför av stor betydelse med lokala förvaltningsstrategier/-planer, som bygger på både de regionala förvaltningsplanerna eller riktlinjerna och på den nationella förvaltningsplanen.

Regeringen gav 2015 Naturvårdsverket i uppdrag att göra en översyn av viltförvaltningen i Sverige. Resultatet blev *”Strategi för svensk viltförvaltning”*. Enligt strategin är viltet en gemensam resurs som i dialog och samverkan mellan olika intressen behöver förvaltas gemensamt. Strategin har varit en av utgångspunkterna under utarbetandet av denna förvaltningsplan.

Under framtagandet av förvaltningsplanen har samverkan skett med Livsmedelsverket och Jordbruksverket och det Nationella klövviltsrådet har informerats om det pågående arbetet.

Stockholm 26 mars 2020

Björn Risinger
Generaldirektör

Innehåll

FÖRORD	1
INNEHÅLL	3
1. INLEDNING	5
2. BAKGRUND	6
3. SYFTE	7
4. ADAPTIV FÖRVALTNING	8
5. KUNSKAP	9
5.1. Biologi	9
5.2. Avskjutningsstatistik	9
5.3. Trafikolyckor med vildsvin inblandade	10
5.4. Skador i jordbruket	11
6. MÅLSÄTTNING	12
6.1. Resultatmål	12
6.2. Åtgärds mål	12
6.3. Förutsättningar	13
7. ÅTGÄRDER	14
7.1. Ansvar	14
7.2. Lokal målstyrd vildsvinsförvaltning	15
7.3. Minska tätheten med jakt	15
7.3.1. Jaktmetoder	16
7.3.2. Utfodring och fodermedel	19
7.3.3. Åtel	20
7.4. ökad motivation för jakt	20
7.4.1. Vildsvinkött som livsmedel	20
7.4.2. Samverkan	20
7.4.3. Hjälpmedel i jakten	21
7.4.4. Arrendeavtal	21
7.5. Skadeförebyggande åtgärder	21
8. ÖVERVAKNING	23
8.1. Forskningsprojekt	23

9.	UTVÄRDERING	25
10.	ORDFÖRKLARINGAR	26
	BILAGA 1	27
	Historik och utbredning	27
	Biologi	28
	Vildsvin och rovdjur	29
	Sjukdomar hos vildsvin	29
	Vildsvin och ekosystemtjänster	32
	BILAGA 2 LIVSMEDELSÄKERHET	34
	Cesiumhalt i vildsvinskött	34
	Bly i ammunition	36
	BILAGA 3 VÄGLEDNING OM JAKTLAGSTIFTNING	37
	Jakttider	37
	Jakträtt och vildsvin	37
	Skydds jakt	37
	Allmän jakt	38
	Jakt med hund	38
	Skydds jakt på myndighetsinitiativ	38
	Utsättning av vilt samt vilthägn	39
	Skyldighet att rapportera trafikolycka med vilt	39
	Övrig lagstiftning om förvaltning av vildsvin	39
	Utfodring	39
	Jägarens egna direkta leveranser av vildsvin	40
	Animaliska biprodukter från jakt	40
	BILAGA 4 GODKÄNDA FÅNGSTREDSKAP FÖR VILDSVIN	42
	Fångstredskap som får användas i Sverige	42
	BILAGA 5 MYNDIGHETER OCH INTRESSEORGANISATIONER I VILDSVINSFÖRVALTNINGEN	43
	Myndigheter	43
	Intresseorganisationer	47
	BILAGA 6 REFERENSER	48

1. Inledning

Den här förvaltningsplanen är i första hand en vägledning för att berörda aktörer i samverkan ska kunna ta fram regionala förvaltningsplaner och utarbeta lokala förvaltningsstrategier och målsättningar.

Vildsvin behöver förvaltas på ett hållbart sätt, där ekologiska, ekonomiska, kulturella och sociala aspekter vägs in i förvaltningen. Den här planen innehåller nationella mål, förvaltningsmetoder, förslag på åtgärder för att nå målen, ett avsnitt med fakta om vildsvin och en sammanställning av den lagstiftning som styr förvaltningen. Avsikten med dessa avsnitt är att skapa förståelse för de åtgärder som finns tillgängliga för förvaltningen. Vissa av åtgärdsförslagen kan kräva dispens eller tillstånd från annan lagstiftning, vilket man som enskild alltid behöver informera sig om.

Det långsiktiga målet med den svenska vildsvinsförvaltningen, är att uppnå en kontrollerad population och att minska både skador på gröda och mark samt antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade. En annan önskad effekt är att genom ökad kunskap om vildsvinens utbredning och täthet, höja beredskapen vid ett eventuellt utbrott av sjukdomen afrikansk svinpest (ASF) eller annan viltsjukdom.

I Sverige är det markägaren som i grunden äger jakträten. Motiverade och aktiva jägare är en förutsättning för en väl fungerande viltförvaltning och det är därför nödvändigt med bra samverkan mellan de aktörer som förvaltar vildsvinsstammen (se bilaga 5). Förvaltningen behöver anpassas till lokala förutsättningar samtidigt som den ska vara adaptiv, det vill säga anpassas till nya eller förändrade förhållanden.

2. Bakgrund

Naturvårdsverket redovisade 2007 regeringsuppdraget ”*Framtida Vildsvinsförvaltning*” (Naturvårdsverket 2007), som beskriver vildsvinsstammens snabba tillväxt jämfört med annat klövvilt i Sverige. En generös tillämpning av jaktlagstiftningen för användande av belysning, bildförstärkare och andra jaktmedel förordades vid jakt på vildsvin. Det konstaterades också att det saknades kunskap om metoder för inventeringar av såväl vildsvinspopulationens storlek och rapportering av fällda vildsvin, som för skador i jordbruket. Redovisningen beskriver också behovet av gemensamma förvaltningsinsatser från myndigheter och intresseorganisationer.

För att underlätta jakt på vildsvin beslutade regeringen 2009 att belysning vid vildsvinsätel skulle tillåtas. Naturvårdsverket tog dessutom fram riktlinjer för att förenkla för länsstyrelserna vid ansökningar om användning av bildförstärkare och andra hjälpmedel. Samma år fick Naturvårdsverket i uppdrag av regeringen att utarbeta en nationell förvaltningsplan för vildsvin och i april 2010 fastställdes den nuvarande planen (Naturvårdsverket 2010).

Åren 2012-2015 tog länsstyrelserna, där vildsvin förekommer, fram regionala förvaltningsplaner eller riktlinjer för förvaltning av vildsvin, i enlighet med förordningen (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer.

Med anledning av vildsvinsstammens utveckling finns det behov av tidsatta nationella resultatmål, vilka är en viktig del i denna reviderade nationella förvaltningsplan för vildsvin.

3. Syfte

Syftet med denna förvaltningsplan är att den ska vara ett stöd i förvaltningen av den svenska vildsvinspopulationen, vid framtagande av regionala förvaltningsplaner och vid utarbetandet av lokala förvaltningsstrategier och målsättningar. Planen ska också vara ett stöd för samverkan mellan myndigheter som kan behöva hantera gemensamma frågor, exempelvis för att förebygga skador av vildsvin eller vid sjukdomsutbrott.

Den förväntade långsiktiga effekten av en aktiv vildsvinsförvaltning, är en hållbar och kontrollerad vildsvinspopulation där skador på gröda och mark samt trafikolyckor med vildsvin inblandade minskar.

4. Adaptiv förvaltning

En framgångsrik viltförvaltning bygger på att den ständigt är öppen för förändringar. Att anpassa vildsvinsförvaltningen till nya eller förändrade förhållanden, exempelvis stammens täthet, sammansättning av populationen, omfattningen av skador på gröda och mark samt trafikolyckor med vildsvin inblandade, innebär att den är adaptiv. Det gäller för såväl nyttjare som brukare och det brukar illustreras i form av en cirkel, som en process i flera steg, se bild 1. Andra viktiga faktorer är jaktmetoder, jaktfrekvens och eventuell utfodring av vildsvin.

Bild 1. Vildsvinsförvaltning utgår från en adaptiv förvaltning (Naturvårdsverket 2015).

5. Kunskap

5.1. Biologi

Vildsvinens biologi beskrivs i bilaga 1.

5.2. Avskjutningsstatistik

Enligt avskjutningsstatistik från Svenska Jägareförbundets nationella databas Viltdata, har antalet skjutna vildsvin ökat från drygt 300 år 1990 till drygt 112 000 år 2018. Vid en motsvarande jämförelse med antalet skjutna älgar, var siffrorna 130 000 älgar 1990 och cirka 83 000 år 2018, se bild 2.

Om antalet skjutna vildsvin fortsätter att öka, skjuts det inom bara några år dubbelt så många vildsvin som älgar i landet. Utbredning och täthet av de bägge arterna skiljer sig åt, älgen finns över hela Sverige, utom på Gotland, medan vildsvinens utbredning i nuläget är knappt hälften av landets yta.

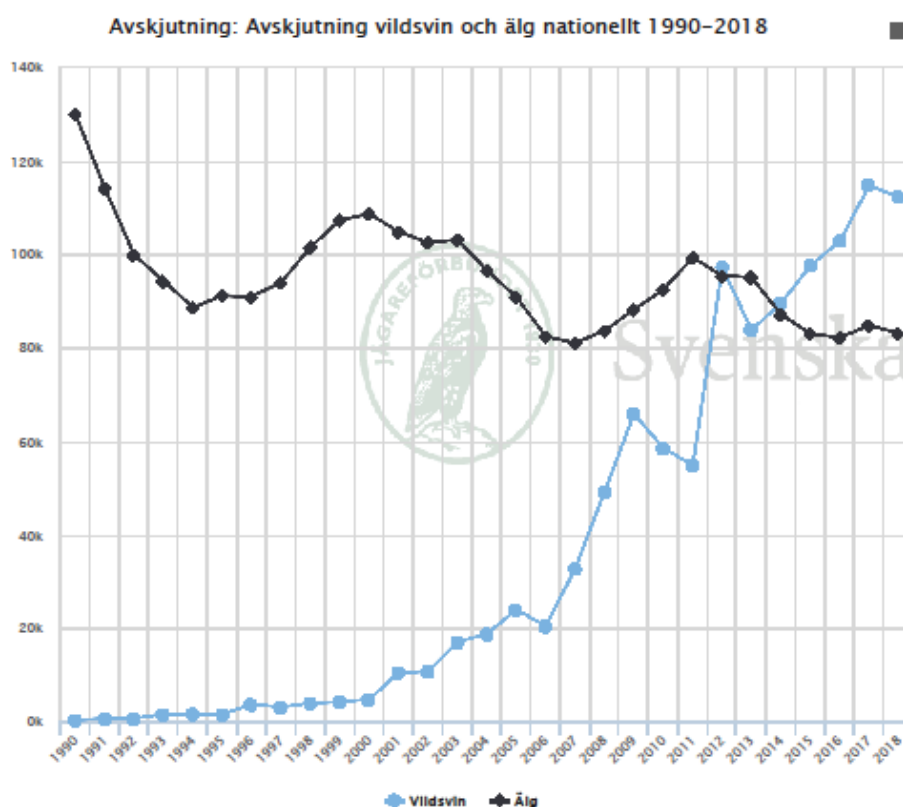

Bild 2. Diagram över avskjutning av vildsvin och älg i Sverige mellan 1990 och 2018 (rapport.viltdata.se/statistik/)

5.3. Trafikolyckor med vildsvin inblandade

Redan 2007 var den snabba ökningen av trafikolyckor med vildsvin inblandade, en viktig fråga i Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget. I den nationella förvaltningsplanen för vildsvin från 2010, bifogades en särskild bilaga, upprättad av Rikspolisstyrelsen, med behov av olika insatser för att minska olyckorna.

Tre år tidigare hade Nationella viltolycksrådet bildats, för att i samarbete med berörda myndigheter och organisationer, verka för att förebygga trafikolyckor med vilt och på bästa sätt minska lidandet för trafikskadat vilt. Trafikverket, Polismyndigheten, Naturvårdsverket och länsstyrelserna har tillsammans med ett antal intresseorganisationer, arbetat med informationskampanjer till bilister, utbildning av eftersöksjägare samt utvecklat regionala viltolycksråd.

Trafikverket har också på olika sätt arbetat med förebyggande åtgärder i såväl befintligt vägnät (säkra viltövergångar/passager) som i planering av nybyggnad och omläggning av vägar. I det förebyggande arbetet med trafikolyckor med klövvilt inblandade, har Naturvårdsverket så sent som 2018, belyst frågan om klövviltets rörelsemönster i landskapet i rapporten *"Vägledning om klövvilt och grön infrastruktur"* (Naturvårdsverket 2018).

Trafikolyckor med vilt fortsätter att vara ett stort problem. Den totala kostnaden har fördubblats de senaste fem åren och uppgick 2018 till fem miljarder svenska kronor, varav en miljard avser spårbunden trafik. Vildsvinsolyckornas andel av kostnaden är nu lika stora som älgolyckornas (Trafikverket 2019).

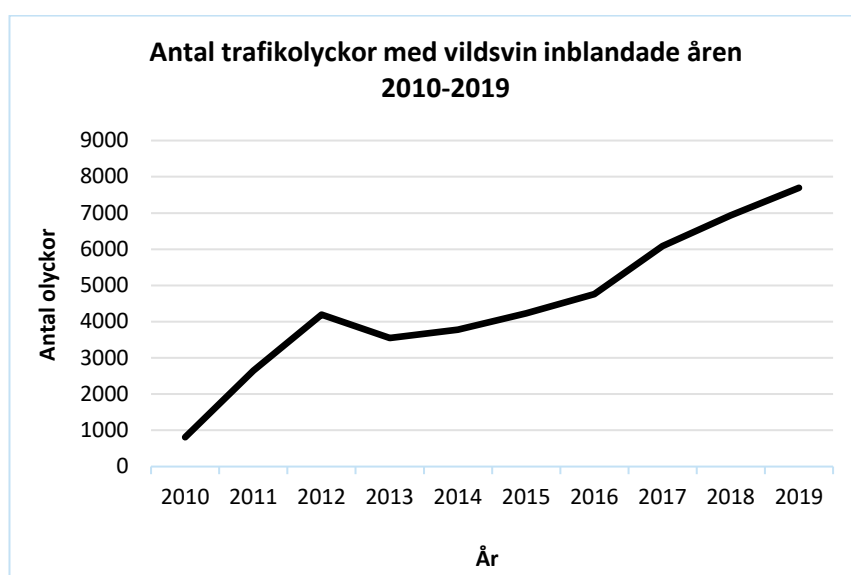

Bild 3. Antal trafikolyckor (ej spårbunden trafik) med vildsvin inblandade, åren 2010 till 2019 (www.viltolycka.se).

5.4. Skador i jordbruket

Vildsvin orsakar skador på jordbruksgrödor främst genom betning, bökande i marken och nedtrampning. När vildsvinen började sprida sig i södra delarna av landet under 1990-talet, var det främst grödor som potatis och morötter som drabbades av skador. Allt eftersom vildsvinen ökade i antal och utbredning, ökade även skadorna på spannmål och vallodlingar. Områden med uppbökad jord och stenar kan orsaka materiella skador på jordbruksmaskiner vid slåtter. Uppbökad jord i vallodlingar som följer med in i ensilaget, kan dessutom sänka kvaliteten på fodret och orsaka problem för de djur som utfodras med fodret.

Kostnaden för skador i jordbruket orsakade av vildsvin, beräknades till mer än en miljard kronor år 2015 (SLU 2016:10). Regionalt kan skadorna vara mycket stora och 2009 hade exempelvis jordbruket i Södermanlands län kostnader på 135 kr per hektar, till följd av de skador vildsvin orsakat. Kostnaden motsvarar 17,3 miljoner kronor för hela länet (SJV 2010:26)

Vid skador på mark och grödor är det ibland svårt att fastställa vilken djurart som har orsakat skadorna. Det krävs därför kunskap om vildsvinens beteende, individuella variationer samt andra tänkbara orsaker till skadorna. På uppdrag av Naturvårdsverket presenterade Viltskadecenter 2010 rapporten *”Besiktning av skador på grödor orsakade av vildsvin”* (Viltskadecenter 2010). Rapporten är en handledning för länsstyrelsernas besiktningsmän vid besiktningar av skador på gröda, för att kunna skilja skador orsakade av vildsvin från skador orsakade av annat vilt, i första hand andra arter av klövvilt men också från stora fåglar.

6. Målsättning

Den övergripande nationella målsättningen är:

En hållbar, kontrollerad och frisk population av vildsvin, anpassad till regionala och lokala förutsättningar.

6.1. Resultatmål

- 1) *År 2025 är antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade färre än 3 000 per år.*
- 2) *År 2025 har kostnaderna för vildsvinens skador på jordbruksgrödor halverats och är mindre än 500 miljoner kronor per år.*
- 3) *År 2025 har insatserna för att reducera skador på enskilda och offentliga anläggningar såsom trädgårdar, idrottsanläggningar och kyrkogårdar, ökat.*

6.2. Åtgärds mål

Insatser för åtgärds målen bidrar till att uppnå förändringen i resultatmålen.

- 4) *År 2025 är svenskt vildsvinskött i större utsträckning än 2019, en del av det kött som finns i handeln och som serveras i offentlig sektor.*
- 5) *År 2023 är samverkan mellan förvaltande aktörer etablerad och är ett naturligt arbetssätt.*

6.3. Förutsättningar

För att uppnå det övergripande målet är det nödvändigt att kunna följa och mäta resultatmålen. För detta krävs metoder för att identifiera och mäta de skador vildsvinen orsakar på jordbruksmark samt kunskap om vildsvinspopulationens storlek och utbredning inom ett lokalt förvaltningsområde.

Förutsättningarna är att:

- 1) ***Ta fram metoder för inventering av skador i jordbruket orsakade av vildsvin.***
Ansvarig: Naturvårdsverket efter samråd med Jordbruksverket.
- 2) ***Ta fram metoder för inventering av vildsvinspopulationens storlek och täthet inom lokala förvaltningsområden.***
Ansvarig: Naturvårdsverket
- 3) ***Förenklad hantering och försäljning av svenskt vildsvinskött.***
Ansvarig: Regeringen
- 4) ***Skapa förutsättningar för avsättning av svenskt vildsvinskött.***
Ansvarig: Livsmedelsverket/Jordbruksverket

7. Åtgärder

I detta kapitel föreslås åtgärder för att uppnå resultatmålen 1, 2 och 3 i kapitel 6, samt de juridiska förutsättningarna för jakt på vildsvin.

7.1. Ansvar

Som nationell jakt- och viltmyndighet har Naturvårdsverket det övergripande ansvaret för vildsvinsförvaltningen.

På regional nivå är det länsstyrelsernas Viltförvaltningsdelegationer som beslutar om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen i länen (se förordningen om viltförvaltningsdelegationer). Dessa riktlinjer är grunden för de regionala förvaltningsplanerna för vildsvin som vissa länsstyrelser har beslutat om och där den nationella förvaltningsplanen ska vara ett stöd.

Länsstyrelsernas förvaltningsplaner och/eller riktlinjer utgör en grund för den lokala förvaltningen. Det är sedan markägare och jägare som utgör den viktiga lokala förvaltningsnivån och förutsätts ansvara för att ta fram lokala förvaltningsmål.

Förankringsprocessen för målen säkerställs i respektive Viltförvaltningsdelegation och de regionala och lokala målen för stammens täthet och avskjutning, säkerställer att de nationella resultatmålen uppfylls. De regionala och lokala förvaltningsmålen sätts utifrån respektive läns förutsättningar.

Vid sjukdomsutbrott i vildsvinsstammen har Jordbruksverket (JV) tillsammans med Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) det nationella myndighetsansvaret. SVA följer och analyserar utvecklingen av sjukdomar bland vilda och tama djur och en av deras viktigaste uppgifter är att upprätthålla beredskap mot utbrott av smittsamma sjukdomar hos djur. I samråd med Naturvårdsverket följer och analyserar man utvecklingen av sjukdomstillstånd hos vilda djurpopulationer.

Enligt epizootilagen (1999:657) ska Jordbruksverket leda och samordna de förebyggande åtgärderna och bekämpningen vid ett sjukdomsutbrott. Livsmedelsverket, SVA och länsstyrelserna är skyldiga att, i samråd med Jordbruksverket, upprätta beredskapsplaner som anger vilka åtgärder myndigheterna ska vidta vid epizootiutbrott.

Livsmedelsverket är ansvarig nationell myndighet för regler om vildsvinskött och livsmedelssäkerhet och har 2019 lämnat förslag till regeringen om åtgärder för att ökad mängd vildsvinskött med bibehållen livsmedelssäkerhet ska kunna nå konsumentledet.

Länsstyrelserna har det regionala ansvaret vid ett eventuellt sjukdomsutbrott.

Naturvårdsverket ansvarar för att ta fram metoder för inventering av såväl vildsvinspopulationen, som skador på jordbruksgrödor orsakade av vildsvin.

7.2. Lokal målstyrd vildsvinsförvaltning

För att uppnå resultatmålen behövs långsiktiga förvaltningsplaner på regional nivå respektive förvaltningsstrategier/-planer på lokal nivå. Planer och strategier bör beskriva samrådsförfarande och överenskommelser, exempelvis när och hur jakt och övriga förvaltningsåtgärder ska genomföras för att uppnå den gemensamma målsättningen. Nedan följer olika moment för att skapa plan/strategi för en adaptiv förvaltning (se bild 1 på sid 7).

1) Kunskap

Kunskapsinsamling, ta tillvara tillgänglig kunskap och lär av andra, studera och lär av de lokala förutsättningarna samt utvärdera de skadeförebyggande åtgärderna.

2) Målsättning

Bestäm hur många vildsvin (andel vuxna och kön) som ska skjutas samt var.

3) Åtgärder

Klarlägg och utveckla jaktmetoderna, utbilda och informera för ökad måluppfyllelse, gör en samverkans- och kommunikationsplan och sätt villkor i jakträttsavtal för att stimulera måluppfyllelse.

4) Övervakning

Inventera för att så långt som möjligt fastställa stammens storlek. Kartlägg förekomst och omfattning av skador vildsvin orsakat.

5) Utvärdering

Genomför årsvis systematiska och kontinuerliga utvärderingar och dokumentera, för att sedan använda erfarenheterna för att revidera och förbättra planen respektive strategin.

7.3. Minska tätheten med jakt

Den viktigaste åtgärden för att minska vildsvinens negativa effekter i skadedrabbade områden är att öka jakttrycket. Ett effektivt sätt att öka jakttrycket för att minska tätheten i vildsvinspopulationer är att både årsungar, som står för tillväxten, samt reproduktiva suggor och gyltor skjuts.

Under perioden oktober till december är risken att skjuta suggor som har smågrisar lägre än mellan januari och maj, då de flesta suggor har smågrisar. Genom att främst skjuta årsungar, ensamman suggor och gyltor ges förutsättningar att minska den befintliga populationen och begränsa kommande års tillväxt av populationen.

Lokala förutsättningar varierar och skador på jordbruksgrödor kan vara mycket stora i vissa områden och mer begränsade i andra. Antalet trafikolyckor med vildsvin inblandade varierar också, trots samma täthet i vildsvinspopulationerna. Skador av vildsvin förekommer i trädgårdar, på kyrkogårdar och på offentliga platser för rekreation och liknande och för att nå avsedd effekt med jakten är det viktigt med långsiktiga avskjutningsmål och tidsatta delmål.

Vildsvin har hög anpassningsförmåga och kan välja att lämna sitt hemområde på grund av störningar från ökad jakt. Olika jaktmetoder kan ge varierande effekter på hur vildsvinen rör sig inom ett område liksom val av jaktmetod beroende på tid på året.

Vid all jakt gäller att *”Jakten skall bedrivas så att viltet inte utsätts för onödigt lidande och så att människor och egendom inte utsätts för fara”* (27 § jaktlagen (1987:259). Då en hög andel av vildsvinen skjuts under dygnets mörka timmar och de oftast uppträder i grupp eller flock, är det extra viktigt att jakten på vildsvin sker ansvarsfullt och med god jaktetik.

7.3.1. Jaktmetoder

För att uppnå så effektiv jakt som möjligt, bör jaktmetoder anpassas till vildsvinsstammens täthet och områdets förutsättningar. Samverkan mellan markägare har stor betydelse då de som äger lite mark kan ha svårt att påverka vildsvinsstammens utveckling och är beroende av de som äger mycket mark.

VAKTJAKT OCH SMYGJAKT

Under växtsäsongen är det viktigt att veta var vildsvinen uppehåller sig för att kunna rikta jakten mot de individer som orsakar skada på mark och grödor. Vaktjakt och smygjakt är då lämpliga jaktformer och bör ske vid upprepade tillfällen samt vara flexibla så att jakten kan fortsätta även om vildsvinen byter område.

ÅTELJAKT

Åteljakt, där en foderspridare sprider ut en mindre mängd foder eller foder läggs direkt på marken, är effektivt under större delen av året. Vildsvinen kan då styras till en viss plats vid en viss tidpunkt. Under sommarmånaderna

hittar vildsvinen gott om föda på öppna marker varför åteljakt i skogen under denna period är mindre effektiv. Bästa tiden för selektiv jakt på reproduktiva hondjur är under senhösten och vintern när kultingarna är avvanda och inte längre är beroende av suggan, samt innan grisionsperioden normalt infaller. Belyst åtel är ett effektivt jaktsätt, inte minst under den mörka, snöfria årstiden. Åteljakt är i praktiken den enda jaktform som kan bedrivas på mindre markområden.

Vid en enkät där jägare tillfrågades om vilka jaktmetoder som använts för fällda vildsvin 2017–2018, svarade 54 % att vildsvinen fälldes vid åteljakt (Svenska Jägareförbundet 2018).

Jakt på suggor bör i första hand ske genom åteljakt, för bästa möjlighet att se vilka suggor som inte har smågrisar. När endast vuxna vildsvin samtidigt befinner sig på en åtel, bör suggor skjutas före galtar.

Metoden åteljakt kräver vissa investeringar av utrustning, kontinuerligt underhåll och skötsel och placeringen av en åtel kräver eftertanke och planering. Åteln bör placeras med säkert kulfång i alla skjutriktningar och på en plats där vildsvinen känner sig trygga både vid och på väg till åtelplatsen. Möjligheten för ett påskjutet vildsvin att fly in i besvärlig terräng bör så långt som möjligt begränsas. Med hjälp av åtelkamera kan jakten effektiviseras då jägaren kan se vilka individer som besöker platsen vid specifika tidpunkter. Det underlättar för att vid behov öka jakttryck på suggor under perioden oktober till december.

DREVJAKT OCH TRYCKJAKT

Större drevjakter och tryckjakter är bra metoder på hösten. Samordnad jakt över stora områden har i många fall varit effektiva och för små jaktområden kan göra att problemen med vildsvinen flyttas till ett annat område. För att lyckas med drevjakt är det viktigt att använda flera olika hundekipage och att inte utsätta vildsvinen för störningar mellan jakterna. Redan på förhand bör man noga ha gått igenom och planerat var det är mest lämpligt att placera passen, samt sett till att fria skjutgator finns.

JAKT MED HUND

När man använder hundar vid vildsvinsjakt är det viktigt att dessa inte är för skarpa och aggressiva då det dels kan resultera i att hundar skadas eller till och med dödas av vildsvin, och att hundar skadar vildsvin och till och med dödar smågrisar. Använd inte hundar för vildsvinsjakt som driver annat vilt under dess förbudstid.

Svenska Kennelklubben arbetar tillsammans med Svenska Jägareförbundet och Jägarnas Riksförbund med information till hundägare om att inte

använda den typ av hundar som direkt attackerar vildsvin. De tre organisationerna har också deklarerat att den jaktform med så kallad packjakt (flera hundar som släpps samtidigt) och som ofta används i mellan- och södra Europa, inte bör bedrivas i Sverige. Det är hundindividens egenskaper, hundförarens kompetens och avsatt tid för träning, som ger de mest användbara hundarna för vildsvinsjakt.

FÅNGSTREDSKAP FÖR LEVANDE FÅNGST

Som ett komplement till andra jaktformer finns godkända fångstredskap för levande fångst av vildsvin upp till årsunge.

Fällfångst bör framför allt användas vid akuta insatser för att minska eller eliminera skadeverkningar.

Naturvårdsverket beslutade 2010 att genomföra tester av fångstredskap för vildsvin. Testerna utfördes 2010 och 2011 av SVA genom fångst och obduktion av fångade vildsvin. 80 vildsvin fångades varav 77 vildsvin avlivades och obducerades. Tre vuxna vildsvin släpptes fria (SVA 2011). Testerna resulterade i att Naturvårdsverket godkände tio olika fångstredskap, se bilaga 4.

År 2018 beslutade Naturvårdsverket om Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2018:3) om användande av fångstredskap. Något typgodkänt fångstredskap för vuxna vildsvin finns ännu inte.¹

Att använda fångstredskap i direkt anslutning till grödor, för att skydda dessa, är sällan effektivt. Fällfångst är en tyst jaktmetod, där de vildsvin som går in i en fälla, inte påverkar andra vildsvin i närområdet på samma sätt som vid skottlossning. Fällfångst ger därmed inte samma skrämseffekt på djuren, som jakt med skjutvapen. Fångstredskap som kan ta enstaka eller några få vildsvin har som regel en begränsad populationspåverkan, särskilt i förhållande till arbetsinsatsen. I vissa situationer exempelvis i tätortsnära områden, där andra jaktmetoder av säkerhetsskäl är olämpliga, kan det dock vara en lämplig metod.

SKYDDSJAKT – I SYFTE ATT FÖREBYGGA SKADA

Vid skyddsjakt på enskilds initiativ för att förebygga skada av vilt (26 § jaktförordningen (1987:905) och punkten 2 i bilaga 4 till jaktförordningen) finns ingen begränsning av jakttiden för vildsvin. Detta gäller också förande hondjur (suggor med smågrisar) som annars är fredade hela året.

---

¹ Den 15 mars 2020.

Om behov finns att genomföra en effektiv skydds jakt kan länsstyrelsen ge tillstånd till användning av metoder som annars inte är tillåtna, t.ex. jakt från motorfordon.

Vid skydds jakt för att förebygga skador på grödor bör jakten planeras i samråd med jordbrukaren eftersom jakt i växande gröda ger upphov till trampskador och skador när ett skjutet vildsvin transporteras ut från åkern. Sådana skador kan annars föranleda anspråk på skadestånd. I allmänhet behövs även andra former av medverkan från jordbrukaren för att förbereda och underlätta jakten, t.ex. röjning av kantzoner för att minska behovet av att jaga inne i grödan. Det är därför viktigt att brukaren lämnar tillstånd till jakt och på annat sätt underlättar jakten.

För att avhålla vildsvinen från den energitillgång som jordbruksgrödorna utgör, behövs skadeförebyggande åtgärder och för att öka möjligheten till kontroll av populationen är det mycket olämpligt att utfodra vildsvin.

7.3.2. Utfodring och fodermedel

STÖDUTFODRING OCH FODERPLATS

Under vintern stödutfodras många arter, inklusive klövvilt. Syftet är främst att hjälpa viltet den period av året då det är störst risk för svält. Frilevande klövvilt bör inte utfodras i stödjande syfte under vegetationsperioden. För vildsvin är utfodring för deras överlevnad överflödigt. Foderplatser som vintertid är anlagda i syfte att stödja annat klövvilt, gynnar dock även vildsvin.

Utfodring kan under vissa förutsättningar fungera avledande, då vildsvinen föredrar utfodringsplatsen framför odlade grödor. Det förekommer också att utfodring sker i god tid innan planerad jakt för att få vildsvinen att hålla sig inom det tänkta jaktområdet, vilket kan vara ett sätt att effektivisera drevjakt. Utfodringsplatser på mindre jaktområden är inte lämpliga, särskilt inte i närheten till jordbruksområden med känsliga grödor. Ständig tillgång på föda i större mängd kan få djuren att stanna kvar i området.

FODERMEDEL

Den foderlagstiftning som finns på EU-nivå är direkt tillämplig även vid hantering av foder till vildsvin. Likaså finns det en direkt tillämplig EU-förordning (EG Förordning 1774/2002) som reglerar hanteringen av animaliska biprodukter och därav framställda produkter som inte är avsedda som livsmedel (dvs. foder med animaliska beståndsdelar). Dessa EU-rättsliga regelverk kompletteras av nationell lagstiftning.

Vid utfodring av vilda djur gäller de allmänna kraven på fodersäkerhet; att fodret ska vara säkert för djur, människor och miljön. Endast oförädlad spannmål, baljväxter och majs bör användas som fodermedel. Mer information om gällande bestämmelser vid utfodring finns på Jordbruksverkets hemsida.

7.3.3. Åtel

Åtel definieras i 2 § Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2010:7) om licensjakt efter björn enligt följande:

”Material som iordningställts eller placerats i syfte att locka till sig vilt. Vilt som dött av annan orsak än jakt och ligger kvar på den plats där det fallit är inte att betrakta som åtel”.

Beträffande avstånd för åtel i förhållande till angränsande fastighet, finns inget avstånd angivet i lagstiftningen. För att öka möjligheten att använda åtel vid jakt på vildsvin även på mindre markområden, anser Naturvårdsverket att en åtel kan placeras minst 100 meter från främmande jordbruksmark eller angränsande jaktområde, såvida inte berörda markägare och jägare kommit överens om annat. Mängden foder på åteln bör inte vara större än att den normalt förbrukas inom ett eller ett par dygn av de vildsvin som finns i närområdet. Åteln bör endast vara aktiv då åtelplatsen är bemannad för att skjuta vildsvin.

7.4. Ökad motivation för jakt

7.4.1. Vildsvinkött som livsmedel

Svenskt vildsvinkött som livsmedel har stor potential och skulle kunna vara en betydligt större del av det kött som finns i handeln och i offentliga miljöer i dag. I nuläget saknas dock tillräcklig faktabaserad kunskap om konsumenters intresse att köpa vildsvinkött.

Livsmedelsverket fick år 2018 i uppdrag av regeringen att analysera och lämna förslag på förenklade förfaranden för avsättning av vildsvinkött på marknaden. Uppdraget redovisades i december 2019 och innehåller flera konkreta förslag på åtgärder för att en ökad mängd vildsvinkött med bibehållen livsmedelssäkerhet ska kunna nå ut till konsumenterna. Ökad avskjutning, underlättat flöde från skog till bord samt ökad status och efterfrågan av vildsvinkött är alla faktorer som kan bidra till att mer svenskt vildsvinkött når marknaden (Livsmedelsverket 2019).

7.4.2. Samverkan

De riktlinjer för förvaltning av vildsvin som länsstyrelserna upprättar, skapar tillsammans med insatser från markägare, brukar- och

jägarorganisationer, förutsättningar för olika former av samverkan. Det är viktigt att alla aktörer stödjer olika former av samarbete då det ger möjligheter att utveckla en lokalt fungerande vildsvinsförvaltning över större områden. Det kan i sin tur bidra till effektivare insatser för att minska vildsvinsstammen i de områden där djuren orsakar oacceptabla skador och är inblandade i många trafikolyckor.

Flera av landets älgskötselområden har inom ramen för samverkan mellan jägare och markägare, väckt frågan om samverkan inom området även för vildsvinsförvaltning. Detta är en möjlighet så länge det inte påverkar älgförvaltningen negativt, då resurserna inom många älgskötselområden är begränsade och till för älgförvaltning.

7.4.3. Hjälpmedel i jakten

Regeringen beslutade år 2019 om att jägare i större utsträckning kan använda hjälpmedel för jakt. Som exempel kan nämnas att elektronisk bildförstärkare eller bildomvandlare, värmekamera eller rörlig belysning i nära anslutning till jaktvapnet nu kan användas utan tillstånd av någon myndighet.

7.4.4. Arrendeavtal

Ett jordbruksarrende innebär en totalupplåtelse av den berörda marken där det krävs en särskild överenskommelse för att undanta jakten.

Jordbruksarrendator som behåller jakträtten har hela ansvaret för viltvård och viltskador. Om markägaren har förbehållit sig jakträtten uppstår i vissa fall skyldighet att ersätta jordbruksarrendatorn för viltskador. Samma skyldighet gäller om markägaren upplåter jakten till tredje part. I de fall jakten inte ingår i jordbruksarrendet finns alltså ömsesidiga och starka incitament att träffa avtal om samverkan och skadereglering för att minska de olägenheter som orsakas av vilt (Lantbrukarnas Riksförbund, 2010).

Arrendatorns rätt till skydds jakt på vildsvin regleras i arrendeavtalet.

7.5. Skadeförebyggande åtgärder

För att hindra vildsvin från att orsaka skador är det viktigt att arbeta med skadeförebyggande åtgärder, exempelvis:

- Aktiv och planerad jakt för att uppnå målsättningarna om minskade skador.
- Att upprätta avskjutningsplaner (del av lokal förvaltningsstrategi/plan) i samverkan mellan markägare, arrendatorer och jägare.
- Att stängsla med elstängsel kan under en begränsad tid och på vissa platser förhindra vildsvinen att skada markområden.

- Att röja i vegetationen för att öka sikten nära bilvägar och spår för spårbunden trafik (siktröja).
- Att välja särskilda grödor, t.ex. att undvika högväxande grödor intill vägsträckor.
- Skrämselåtgärder kan vara lämpligt för att tillfälligt störa och få vildsvinen att flytta på sig.
- Att inte utfodra.
- Att sätta upp varningsskyltar vid särskilt utsatta vägsträckor för att förebygga trafikolyckor med vildsvin inblandade.

8. Övervakning

Det finns ett behov av mer vetenskapligt framtagna metoder för inventeringar av vildsvin anpassade till svenska förhållanden. I dagsläget beräknas antalet vildsvin främst utifrån avskjutningsstatistik, analyserade trikinprover samt trafikolyckor med vildsvin inblandade. De siffrorna beskriver främst nationell och regional trend i populationen.

Regionala och lokala förvaltningsplaner/-strategier bör baseras på regelbunden kvalitetssäkrad avskjutningsstatistik, där markägare och jägare ansvarar för rapporteringen. Det inbegriper arbete med systematiska och dokumenterade observationer av såväl vildsvinsförekomst som skador. Skadorna som drabbar jordbruket bör också följas upp kontinuerligt, beräknas ekonomiskt och struktureras områdesvis på samma sätt som avskjutningsstatistiken.

Ett sätt att öka kunskapen om populationen och dess sammansättning är att jägare systematiskt använder åtelkameror som numera under vissa förutsättningar får användas utan särskilt tillstånd.

I avvaktan på utveckling av vetenskapliga inventeringsmetoder anpassade till vildsvin är det som beskrivs ovan ett sätt att öka kunskapen om förekomst och utbredning av vildsvin. Enligt den nationella målsättningen ska inventeringarna omhändertas genom ökade bidrag från Naturvårdsverket till viltforskare och andra forskare för att bidra till ökad kunskap inom området.

8.1. Forskningsprojekt

Naturvårdsverket har under den senaste sexårsperioden, via medel för forskningsfinansiering ur Viltvårdsfonden, finansierat flera forskningsprojekt som ska bidra med kunskap för en hållbar förvaltning av vildsvin. I aktuell forskningsstrategi för Viltvårdsfonden (Viltet och viltförvaltningen, Forskningsstrategi för perioden 2015-2020) har t.ex. efterfrågats forskning för att utveckla, testa och kvalitetssäkra metoder för viltövervakning och forskning kring populationsreglerande och skadeförebyggande åtgärder inom viltförvaltningen. I de finansierade projekten kring vildsvin har inte minst frågor om skadeförebyggande åtgärder adresserats. Inget forskningsprojekt har dock handlat om utveckling av inventeringsmetodik för vildsvin. Inom projekt *Utfodring – konsekvenser för jordbruk och ekosystem* studeras bland annat hur utfodring av vildsvin påverkar habitatval och rörelser, dvs. kan man med hjälp av utfodring omdirigera vildsvin bort från känsliga miljöer, och vilken effekt som utfodring har på reproduktion och kulingöverlevnad. I projekt *Skador på gröda – hur optimera skadebekämpning av vildsvin och annat klövvilt* undersöker man olika

förebyggande åtgärder (t.ex. elstängsel och jakt) och gör också en analys av hur effektiva olika åtgärder är ur ett ekonomiskt perspektiv. Ett tredje projekt är *Rädsla som verktyg för att reducera vildsvinskador i jordbruksmark*. I det projektet vill forskarna undersöka om man kan använda sig av rädsla för att minska vildsvinsskadorna, om det går att skrämma bort vildsvinen från en viss gröda under en särskilt kritisk tidsperiod. Vildsvinen kan skrämmas bort från jordbruksfält genom ljud från människor eller predatorer, eller genom selektiv jakt som kan avskräcka suggor från att ta sig ut på särskilda fält med sina kultingar. Mer information om dessa och andra viltforskningsprojekt som Naturvårdsverket finansierar finns på Naturvårdsverkets hemsida.

9. Utvärdering

Med start år 2022 kommer Naturvårdsverket minst vart tredje år att följa upp resultatmålen i förvaltningsplanen. Till grund ligger bl.a. länsstyrelsernas uppföljning av de regionala målen mot de nationellt satta resultatmålen. Uppföljningen ska genomföras med lämpliga metoder och tillgänglig statistik för att i den mån det är möjligt, se förändringar över tid och därigenom avgöra hur målen uppfylls. Effekten av den nationella förvaltningsplanen kommer att utvärderas i sin helhet år 2026.

För att möjliggöra uppföljningen av länsstyrelsernas regionala mål, är det viktigt att markägare och jägare utifrån lokala förvaltningsstrategier/-planer löpande redovisar såväl avskjutning som skadesituation.

10. Ordförklaringar

Bildförstärkare – förstärker befintligt ljus.

Bildomvandlare – omvandlar termisk eller rörelseenergi till ”en bild”.

Lokala förvaltningsstrategier/planer – målsättningen för lokal förvaltning (konkreta mål och åtgärder).

Regionala förvaltningsplaner – Länsstyrelsernas mål och strategi för förvaltning av vildsvin.

Förvaltningsområde (för vildsvin) – summan av de marker/markägare som samverkar mot gemensamma mål.

Smågris – alla randiga kultingar samt de smågrisar som efter att ränderna försvunnit, en tid är direkt beroende av suggan. Normalt innebär det att begreppet avses upp till fyra månaders ålder.

Årsunge – vildsvin under sitt första levnadsår.

Åtel – utfodringsplats med avsikt att fälla vildsvin

Bilaga 1

Historik, biologi och sjukdomar – en kunskapssammanställning

Vildsvinet tillhör Sveriges fauna. Under de senare åren har endast några resultat från studier av vildsvin i Sverige publicerats då vildsvinsförvaltning ofta bygger på jägares och markägarens erfarenheter från såväl svenska förhållanden som internationella.

Historik och utbredning

Vildsvinet (*Sus scrofa*), ingår i familjen *Suidae* och är anfader till tamsvinet. Det finns i stora delar av Europa, södra Asien, norra Afrika och har även introducerats till Nordamerika. I de flesta länder i Europa har arten ökat i både antal och utbredning men exakt utbredning och populationsstorlek är svår att uppskatta. I Sverige var vildsvin en del av den naturliga faunan i tusentals år, men högt jakttryck och domesticering ledde till att det utrotades i slutet av 1700-talet.

Den vilda populationen som finns i Sverige i dag, härstammar från några få individer som rymde eller släpptes ut från hägn i landets södra delar i mitten av 1970-talet. Med människans hjälp har vildsvin även etablerat sig på andra ställen i landet.

Riksdagen beslutade 1981 att de då relativt få vildsvinen i landet skulle utrotas med undantag för en liten population på 50–100 individer vid Tullgarn i Stockholms län, som skulle behållas för forskningsändamål (1980/81:JoU 16).

Naturvårdsverket fick i uppdrag att följa utvecklingen i försökspopulationen och år 1985 redovisades en rapport över resultaten, där slutsatsen var att Sverige skulle kunna ha en fritt levande vildsvinsstam. I samband med revidering av jaktlagen 1986–87 föreslogs att vildsvinen skulle vara en del av Sveriges fauna och 1987 beslutade riksdagen att vildsvin har hemortsrätt i landet (1986/87:JoU 15).

Vildsvinen har därefter ökat kraftigt i antal och utbredning. Det exakta antalet vildsvin i Sverige är svårt att uppskatta men det rapporterade antalet vildsvin som fällts per år har de senaste åren varit cirka 100 000 djur. I dag finns vildsvin etablerade i hela södra Sverige och med en nordlig gräns vid Gävleborgs och Dalarnas län. Det förekommer även sporadiska rapporter om vildsvin längre norrut. Vildsvinsstammen uppskattades 2020 till minst 300 000 individer.

Biologi

I områden där vildsvin jagas är de som mest aktiva på natten. De är aktiva året runt och aktivitetsgraden beror på födosök, temperatur, snödjup och luftfuktighet. Vildsvinet är allätare och födan består av vegetabilier, såsom rotfrukter, övriga frukter, växtdelar samt föda med animaliskt ursprung, exempelvis sniglar, daggmaskar och kadaver av större djur. De både betar växter och bökar i jorden i sin jakt på föda. Arten har välutvecklat hörsel- och luktsinne och är mer beroende av dessa sinnen än av synen.

REPRODUKTION

Vildsvin är flockdjur och hondjuren lever oftast i grupper med fyra, fem fullvuxna djur; en ledarsugga, andra suggor, gylltor och kultingar. Fullvuxna galtar lever ensamma förutom under hösten då de söker upp en grupp av suggor och ansluter sig till den över parningsperioden.

Jämfört med andra klövviltarter har vildsvinen mycket hög reproduktionstakt och räknas till gruppen säsongsmässigt polyöstrala djur, vilket betyder att deras brunst- och betäckningsperiod sker under en begränsad period. De är så kallade ”short-day-breeders” vilket innebär att betäckningsperioden som regel startar när dagarna blir kortare under hösten. Djur som inte blir dräktiga direkt brunstar om, och brunstcykeln är 21 dagar. Detta gör att man kan se kultingar av olika storlek i en och samma grupp av suggor. Den vanligaste grävningsperioden (tiden då kultingarna föds) är mellan januari och april men kultingar föds även andra tider på året. Dräktighetstiden är ca 115 dagar

Enligt en studie som gjorts i Sverige, bland vildsvin som har god tillgång på föda, har suggor i medeltal 5,4 foster i livmodern, men det kan variera mellan ett och nio foster (Malmsten 2017). Jämfört med studier från andra europeiska länder är medelkullstorleken i Sverige hög. Faktorer som påverkar kullstorlek och dräktighetsgrad är bland annat ålder och vikt på hondjuren, tillgången på föda samt genetiska förutsättningar. Äldre och tyngre hondjur har generellt större kullstorlek och högre dräktighetsgrad jämfört med yngre och lättare djur. I Sverige har vildsvinen god tillgång på naturlig föda en stor del av året, särskilt under år med milda vintrar, vilket ger goda förutsättningar för överlevnad. I de södra delarna av Europa kan det bli födobrist under torra sommarmånader, vilket minskar chanserna till överlevnad.

Reproduktiva vildsvin sparas

Att en andel av suggorna får kultingar under sommar och höst, i kombination med att suggor med smågrisar är fredade under hela jaktåret, försvårar jakt i syfte att minska populationen. För att undvika att kultingförande suggor skjuts av misstag, händer det att man vid jakt bestämmer att alla stora hondjur är fredade. Det innebär att de mest

reproduktiva djuren sparas, vilket är en bidragande orsak till den snabba ökningen av antalet vildsvin i landet.

Vildsvin och rovdjur

Björn och vildsvin

Från södra Värmland till Dalälvens mynning går en osynlig gräns i det område som historiskt var nordgräns för vildsvinets naturliga utbredning. Dagens vildsvinspopulation har passerat denna gräns och därmed förekommer de delvis i samma områden som björnar. I dag finns fast förekomst av björn med reproducerande honor i norra hälften av landet ner till Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län.

Det finns få studier av hur björnar och vildsvin påverkar varandra när de finns i samma områden. Erfarenheter från Kroatien visar att de två arterna delvis konkurrerar om samma föda, exempelvis slaktrester från jakt. Bägge arterna har också konstaterats besöka anlagda foderplatser eller åtlar men det finns inga kända fall där björnar dödat vildsvin eller tvärtom²

Varg och vildsvin

Den svenska vargpopulationen överlappar till stor del de områden där vildsvin finns. Studier från både Polen och norra Italien visar att andelen av vargars olika bytesdjur kan variera mycket under året.

En studie i Polen visade att vildsvin utgjorde totalt cirka en tredjedel av vargarnas föda, och de tog betydligt fler vildsvinskultingar under vårsommar än under höst-vinter (Jędrzejewski et al., 2002).

Även en studie från norra Italien visade att andelen bytesdjur av olika arter varierade under året men att vildsvin var det huvudsakliga bytesdjuret för vargarna (Milanesi et al., 2012).

Sjukdomar hos vildsvin

Genom sitt geografiska läge, klimat, aktiv bekämpning samt strikta regler gällande import och införsel av levande djur, har Sverige varit förskonat från flera allvarliga viltsjukdomar. Sjukdomar hos vildsvin har dock uppmärksamats de senaste åren då virussjukdomen afrikansk svinpest påvisades inom EU år 2014. Vildsvin kan både infekteras av och sprida samma smittämnen som tamgrisar. Höga tätheter och många vildsvin på exempelvis foderplatser, kan bidra till ökad smittspridning.

---

² Djuro Huber, professor. Department of Biology, University of Zagreb, e-post 5 mars 2020

Det nationella ansvaret att utarbeta en beredskapsplan inklusive handlingsplaner vid sjukdomsutbrott, ligger på Jordbruksverket i samarbete med andra myndigheter och organisationer.

Afrikansk svinpest (ASF)

ASF är en allvarlig virussjukdom som lyder under epizootilagstiftningen. Den drabbar såväl tamgrisar som vildsvin och har sitt ursprung i Afrika, men har under senare år fått en kraftigt ökad spridning till ett flertal länder inom EU samt Kina. Vildsvin och tamgrisar får samma symtom; hög feber, minskat födointag och nedsatt allmäntillstånd. Kastningar, blåaktiga hudfläckar, ostadig gång, kräkningar, diarré samt blödningar från mun och ändtarm är andra symtom. Smittade vildsvin hittar man vanligen inte förrän de är döda och smittade djur dör vanligen inom fem till tio dagar.

Dödligheten hos både vildsvin och tamgrisar är mycket hög, upp till 90-95 %. Sjukdomen har stora negativa effekter på både tamgrisenäringen och vildsvinsstammen. EU har därför infört kontroll- och övervakningsåtgärder i de medlemsländer där sjukdomen påvisats hos vildsvin eller tamgrisar. Även förebyggande och förberedande åtgärder, som förbud mot utfodring och aktiv reducering av vildsvinspopulationer, finns sedan år 2019 på förslag inom EU.

Virus smittar via kroppsvätskor direkt mellan grisdjur men också indirekt genom kontaminerad utrustning, exempelvis fordon, kläder och skor. Dessutom överlever virus länge i köttprodukter som är otillräckligt upphettade, som exempelvis lufttorkad skinka och kallrökt korv. En trolig orsak till att utbrott av ASF uppstår långt ifrån tidigare smittade områden, är att just otillräckligt upphettade köttprodukter tagits med av människor och lämnats i naturen, där vildsvin har ätit dem och smittats. Ett annat alternativ är att virus flyttats av människor med kontaminerade fordon, kläder eller utrustning. För att minimera risken att ASF förs in i Sverige via kläder eller jaktutrustning är det mycket viktigt att exempelvis svenska jägare som jagar i länder där ASF finns, följer de instruktioner om biosäkerhet som finns att hitta på SVA:s hemsida innan de åker hem. Detsamma gäller utländska gästjägare som besöker Sverige.

Möjligheten att effektivt utrota ASF hos vildsvin är beroende av att smittan upptäcks i ett tidigt skede. Därför är det av stor vikt att döda vildsvin rapporteras till SVA via www.rapporteravilt.sva.se, så att provtagning kan göras.

Principerna för bekämpning av ASF är att smittade tamgrisbesättningar avlivas och destrueras och restriktioner läggs för transporter av tamgrisar, fläskkött och fläskprodukter från smittade områden.

Vid smitta hos vildsvin inleder man med att definiera det smittade området.

I området genomförs följande:

- Biosäkerhet i tamgrisbesättningar säkras.
- Störningar minimeras så att smittade vildsvin inte flyr utan dör i hemområdet.
- Vildsvinskadaver samlas in och provtas.
- Samtliga vildsvin avlivs och provtas.

Dessutom stimuleras jakt på vildsvin runt omkring det smittade området.

Introduktion, etablering och spridning av ASF

SVA har yttrat sig om nuvarande kunskapsläge när det gäller samband mellan vildsvinsstammens storlek, utbredning respektive täthet och risken för att ASF introduceras i Sverige, etableras bland vildsvin respektive sprids från vildsvin till tamgris, samt i vilken mån stammen inverkar på möjligheten att utrota sjukdomen.

SVA konstaterar att det sannolikt finns ett samband mellan vildsvinsstammens storlek, utbredning och täthet och hur snabbt ASF sprids i en population av vildsvin. Sambandet går dock inte att kvantifiera. Det finns likaså ett icke kvantifierbart samband mellan stammens storlek och täthet och hur stora kostnaderna för utrotning skulle bli. Ju fler djur som behöver skjutas och ju fler kadaver som behöver samlas in och destrueras, desto högre blir kostnaderna.

Det finns också ett samband mellan smittrycket i miljön och risken för utbrott hos tamgris. Om den smittade vildsvinsstammen är tät byggs smittrycket sannolikt upp snabbare i miljön. Erfarenheten visar dock att risken kan minskas så att spridning till tamgris undviks om man vidtar rätt åtgärder under utbrottet: ökar biosäkerheten, letar vildsvinskadaver och skjuter av vildsvinen.

Med nuvarande kunskap finns det för närvarande inte stöd för att påstå att det finns ett samband mellan vildsvinsstammens storlek, utbredning respektive täthet och risken för introduktion eller etablering i landet.

Trikinos

Trikinos är en zoonos, det vill säga en sjukdom som kan överföras från djur till människa. Sjukdomen förekommer hos flera olika djurslag, inklusive vildsvin. Sjukdomen orsakas av trikiner som är en sorts rundmask, och djur eller människor smittas när de äter infekterat, otillräckligt uppvärmt kött. Förekomsten av trikiner hos vildsvin i Sverige är låg. Enligt statistik från SVA har det påvisats trikiner hos 36 vildsvin av 680 000 testade, under perioden 2013–2019 (Vidilab, 2020). Trots att förekomsten är låg är det av

yttersta vikt att trikintesta alla vildsvin som ska gå till konsumtion eftersom sjukdomen kan vara dödlig för människan

Alaria alata

Hos vildsvin på kontinenten finns sugmasken *Alaria Alata*, som även den är en zoonos. Förekomsten hos vildsvin i Sverige är okänd.

Övriga epizootier

Epizootisjukdomar är allvarliga smittsamma djursjukdomar som kan utgöra ett hot mot människors och/eller djurs hälsa. Dessa sjukdomar omfattas av speciella lagstiftningar: epizootilagen (1999:657), epizootiförordningen (1999:659) och ett antal föreskrifter som reglerar hur man ska agera för att minska risk för vidare smittspridning och underlätta bekämpning. EU har antagit en ny övergripande förordning om djurs hälsa som träder i kraft under år 2021, vilket kommer att påverka nationell lagstiftning.

I den så kallade Epizootihandboken anges övergripande hur bekämpningen i Sverige av epizootier är organiserad. Handboken ersätts inom kort av Nationell beredskapsplan epizootier, NBE. Därtill har varje berörd myndighet en egen krishanteringsplan.

Vildsvin och ekosystemtjänster

”Ekosystemtjänster är ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande”. Så lyder The Economics of Ecosystems and Biodiversitys definition av ekosystemtjänster och som Naturvårdsverket förordar (Teebweb 2020).

Vid en systematisk genomgång av den nuvarande nationella förvaltningsplanen för vildsvin, identifierades totalt 21 direkta eller indirekta positiva ekosystemtjänster från vildsvin. På motsvarande sätt identifierades 18 kopplingar som kan definieras som en otjänst, där vildsvinens miljöeffekt på ekosystemtjänster bedöms vara av negativ karaktär (Stigblom, E. 2017).

För ytterligare information om vildsvinens värde som resurs och ekosystemfunktioner har SLU utfört ett flertal studier.

Beskrivning av vildsvinets ekosystemtjänster

Vildsvin är ett jaktbart vilt som ofta lever i grupp eller flock. Det kan lokalt innebära höga tätheter, som kan ge jakttillfällen och möjlighet till jaktturism. Det kan också skapa värden i form av upplevelsebaserade ekosystemtjänster, exempelvis organiserad och oorganiserad naturturism och friluftsliv.

Viltet är en resurs som brukas på många olika sätt, skapar sysselsättning och bidrar till ökat antal arbetstillfällen.

Vildsvinspopulationen ökar mycket snabbt och kan i framtiden bli det vilt som jagas mest. Det finns en stor utvecklingspotential i förädling och försäljning av vildsvinskött men för att uppnå detta behöver en ökad spridning av vildsvinskött främjas. Vildsvinskött är en ekologisk och klimatsmart resurs givet att det är en mindre belastning på klimatet än idisslare som producerar större mängder växthusgaser i samband med matsmältning.

Vildsvin utgör en resurs i form av energiomvandling när slaktavfallet omvandlas till energi och flera delar av djuret kan tas till vara. Det är skillnad på slaktavfall från t.ex. hjort jämfört med slaktavfall från vildsvin, som kräver särskild hantering pga risk för trikinos och andra sjukdomar.

Genom sitt bökande i marken bidrar vildsvinen till en sorts markberedning som kan öka den biologiska mångfalden. Jord friläggs och ger mindre konkurrenskraftiga växter en chans att hävda sig samt gynnar självföryngring av vissa trädslag. Bökande vildsvin äter också skadeinsekter som annars kan angripa träd och gröda.

Den stora skillnaden mellan en enkelmagad generalist (t.ex. vildsvin) och flermagad idisslande klövvilt (t.ex. hjort), är att vildsvin under höst, vinter och tidig vår hämtar huvuddelen av sin föda under markytan från stärkelsesrika rotsystem. Som alla vilda djur är de beroende av den essentiella aminosyran lysin för sin tillväxt och den skaffar de enklast genom att äta animaliskt protein. Detta består till största delen av mikroorganismer, ryggradslösa djur, insekter och larver. Normalt är vildsvinens intag i genomsnitt cirka 20 % av det totala foderintaget men det varierar beroende på årstid och tillgång.

Vildsvinskött är en ekologisk och klimatsmart resurs då det innebär mindre klimatpåverkan än kött från idisslare som producerar större mängder växthusgaser i samband med matsmältning.

Bilaga 2 Livsmedelsäkerhet

Frågor som är kopplade till vildsvinskött som livsmedel sorterar under Livsmedelsverket.

Faror i livsmedel som kan orsaka risker för konsument är mikrobiella (bakterier, virus, prioner och parasiter), kemiska eller fysikaliska (grus, glas eller stenar), som kan finnas hos levande vildsvin. Utöver detta kan olika faror från omgivningen (inklusive jägaren själv) minska vildsvinets hygieniska status genom dåliga skott, ohygienisk transport och uppslaktning. Smittor som kan gå över från djur till människa kallas för zoonoser.

Det finns flera bakteriella faror ur livsmedelssäkerhetssynvinkel i den svenska vildsvinspopulationen. Bland dessa faror nämns *Yersinia* spp. och *Salmonella* spp. Förekomsten av patogener (sjukdomsframkallande mikroorganismer) hanteras i den kommersiella kedjan genom företagets egenkontroll av inkommande råvara och hanteringshygien under uppslaktningen. Den offentliga kontrollen ser över slaktkropparnas status i samband med köttbesiktning. Jägarens kompetens är avgörande hur dessa faror kan begränsas i hantering av det fällda viltet utanför vilthanteringsanläggningar. Om hundar eller katter får tillgång till slaktrester i den hantering som sker av jägare finns en möjlig spridningsväg till människa. Hundar och katter kan vara asymptomatiska bärare och då kan exempelvis barn i nära kontakt med dessa sällskapsdjur bli smittade.

Många vilda djur, bland annat vildsvin, kan bära på Hepatit E-infektion och det har visat sig kunna smitta även människa antingen via direktkontakt eller via livsmedel. Hanteringshygien är avgörande för smittspridning av detta virus.

Vartannat vuxet och vart tredje ungt vildsvin i Sverige bär på den encelliga parasiten *Toxoplasma* sp. Denna parasit anges kunna orsaka allvarliga problem för människan. Bland annat kan en aktiv första infektion hos en gravid kvinna ge hjärnskador och blindhet hos barnet. Hos vuxna kan ögonskador och hjärnhinneinflammation med komplikationer uppstå. Upphetning av kött till minst 67°C eller djupfrysning i -18 °C i minst tre dygn gör att parasiten dör.

Cesiumhalt i vildsvinskött

Vildsvinsstammen i Sverige var mycket begränsad och i de områden som fick störst mängd radioaktivt nedfall vid tiden för Tjernobylyolyckan 1986 fanns inga vildsvin. Cesiumhalter i vildsvin har av den anledningen bara

studerats sparsamt i Sverige medan studier i övriga Europa visar att halterna i vildsvin kan vara ganska höga. Jämfört med andra djurarter minskar halterna i vildsvin mycket långsamt. När vildsvin etablerar sig i områden med nedfall från Tjernobylolyckan är det rimligt att förvänta sig cesiumhalter som överstiger Livsmedelsverkets gränsvärde. Mätningar som gjorts bekräftar detta.

För att öka kunskapen om cesium-137 i vildsvinskött, har Strålsäkerhetsmyndigheten finansierat laboratorieanalyser av 250 köttprover från vildsvin i svenska områden som drabbades av radioaktivt nedfall efter Tjernobylolyckan. En stor andel av proverna från december 2017 och januari 2018 överstiger försäljningsgränsvärdet 1 500 becquerel per kilo (Bq/kg). För att få en bild av hur cesiumhalten i vildsvinskött varierar över året, har myndigheten under 2018 och 2019 bekostat laboratorieanalys av köttprover från vildsvin skjutna i Heby kommun i Uppsala län.

Sammantaget visar dessa provtagningar att i vissa områden översteg mellan 75 och 90 % av proverna gränsvärdet på 1500 Bq/kg under perioden februari till april. Perioden mitten av september till mitten av november 2018 samt augusti och september 2019, låg samtliga prover under gränsvärdet. Om denna årstidsvariation visar sig vara återkommande varje år kan det ha betydelse för vilken årstid som jägarna i drabbade områden föredrar att jaga vildsvin. Detta bör uppmärksammas i regionala förvaltningsplaner.

I Heby kommun översteg ca 15 % av köttprover tagna mellan januari och april, åren 2018 och 2019 värdet 10 000 Bq/kg, vilket är en nivå där Livsmedelverket avråder från att använda köttet till föda. Rekommendationen till jägare i områden med nedfall, är att mäta halterna i vildsvinskött som ska användas som föda.

Vildsvinen får i sig cesium-137 med födan och ämnet utsöndras med avföringen. Om vildsvinen äter föda som är opåverkad av Cesium-137 under en period minskar därför halterna med tiden. Det innebär att halterna inte nödvändigtvis är högre i äldre grisar jämfört med yngre. Tvärtom tycks halterna i genomsnitt vara högre vintertid i kultingar jämfört med vuxna djur. Variationen mellan olika individer på samma plats är dock mycket stor, så halten i ett specifikt djur kan inte förutsägas med ledning av till exempel dess ålder.

Mätningar av människors halt av cesium-137 gjordes under 2018, av vildsvinsjägare med familjer i Heby kommun. Resultaten visade på högre halter än medelintaget i Sverige och även något högre än i den jägargrupp i Gävleområdet som har mätts återkommande och där vildsvin ännu inte jagas i samma utsträckning.

Enligt Strålsäkerhetsmyndigheten kan mängden cesium-137 i vildsvinskött innebära att motivationen för jakten minskar (Strålsäkerhetsmyndigheten 2019).

Bly i ammunition

Kött från vildsvin som fällts med kulor av bly kan innebära hälsorisk vid intag av köttet. Att rensa bort kött runt det skottskadade området med ca 10 cm säkerhetszon minskar risken att få i sig bly. Risken kan undvikas helt genom att använda blyfri ammunition.

Bilaga 3 Vägledning om jaktlagstiftning

Jakttider

Jakttider regleras i jaktlagstiftningen. Regeringen har beslutat att en översyn av jakttiderna ska göras vart sjätte år och en översyn påbörjades under år 2019.

Jakträtt och vildsvin

För att få bedriva jakt³ krävs jakträtt på den aktuella marken. Jakträtten är en del av äganderätten och fastighetsägaren har jakträtten på den mark som hör till fastigheten. Hela eller delar av jakträtten kan upplåtas genom avtal eller på annat sätt.

Har fastighetsägaren arrenderat ut mark genom jordbruksarrende och förbehållit sig jakträtten, är denne skyldig att ersätta arrendatorn för eventuella förluster på grund av viltskador på arrendestället eller på arrendatorns egendom. Detta gäller dock inte om jordägaren visar att skadan inte kunnat förhindras trots rimliga ansträngningar från dennes sida (9 kap. 34 a § jordabalken). Det måste också ha funnits en rimlig möjlighet att förhindra eller begränsa skadorna.

I 4 § jaktlagen stadgas följande: ... ”I viltvården ingår att genom särskilda åtgärder sörja för att viltet får skydd och stöd och att anpassa jakten efter tillgången på vilt. För att åtgärder utförs och anpassningen sker svarar markägaren och jakträttshavaren.”

Skyddsjakt

Skyddsjakt på enskilds initiativ, enligt bilaga 4 till jaktförordningen, är jakt för att förebygga skador. Vildsvin som kommer in på gård, i en trädgård eller i en anläggning och där kan orsaka skada eller annan olägenhet får jagas. Likaså får vildsvin jagas för att förhindra skada eller annan olägenhet på mark med jordbruksgrödor eller som används till yrkesmässig trädgårdsodling om djuren orsakar skada på grödor och odling. Vid skyddsjakt på enskilds initiativ är det tillåtet att fälla sugga med smågrisar, som annars är fredade.

För att bedriva jakt med skjutvapen inom detaljplanerat område (stad/tätort) krävs skottlossningstillstånd av Polismyndigheten enligt 3 kap. 6 § ordningslagen (1993:1617).

---

³ Med jakt i 2 § jaktlagen avses att fånga eller döda vilt och att i sådant syfte söka efter, spåra eller förfölja vilt.

Allmän jakt

Allmän jakt på vildsvin regleras i punkten 7 i bilaga 1 till jaktförordningen. Där framgår att vildsvin får jagas hela dygnet under tiden 16 april till 15 februari. Suggor med smågrisar⁴ är dock fredade hela året. Årsungar av vildsvin får jagas hela året.

Jakt med hund

Enligt 16 § jaktförordningen får hundar som förföljer vildsvin användas under tiden 1 augusti–31 januari och hundar som inte förföljer vildsvin under tiden 21 augusti till 28(29) februari. Under samma tid får hundar också användas för jaktträning.

Skyddsjakt på myndighets initiativ

Skyddsjakt på myndighets initiativ möjliggörs i 7 § jaktlagen och kan bli aktuell där allvarliga skador för enskilda och samhället uppstått och ingen eller otillräcklig aktiv jakt förekommer för att motverka risk för allvarliga skador. Detta kan ske ... ”om det på grund av ett viltbestånds storlek finns påtagliga risker för trafikolyckor eller allvarlig skada av vilt”... Sådan jakt ska syfta till ... ”att förebygga eller minska dessa risker”. Av 24 § jaktförordningen framgår att det är länsstyrelsen som får besluta om sådan skyddsjakt när det handlar om vildsvin.

Det finns olika situationer när detta kan bli aktuellt. En sådan är när avskjutningen är lägre än tillväxten och skadorna på jordbruket ökar till oacceptabla nivåer. Ett annat exempel är ökade trafikolyckor inom ett visst vägningsområde som följd av för låg avskjutning av vildsvin i förhållande till stammens storlek och tillväxt.

Det finns en rad andra åtgärder att ta till innan denna typ av jakt behöver bli aktuell. I första hand gäller kontakter med den eller de markägare eller jakträttshavare vars avskjutning av olika skäl bedöms vara otillräcklig.

Hjälper inte den enskildes påpekanden och om länsstyrelsen delar bedömningen kan länsstyrelsen i första hand framhålla behovet av ökad avskjutning till samma nivå som på angränsande marker. Det kan då vara effektivt att samtidigt erinra om möjligheterna till skyddsjakt på myndighets initiativ eller upplysa om att detta övervägs. Lämpliga jägare kan vid behov utses att stå till länsstyrelsens förfogande. Det kan vara eftersöksjägare godkända av Nationella Viltolycksrådet, jägare som medverkat vid skyddsjakt på rovdjur efter myndighetsbeslut eller andra jägare med särskild

---

⁴ Under den period som smågrisarna är beroende av suggan för sin överlevnad (t.ex. klimatet är en faktor som påverkar).

kompetens. För att undvika onödiga konflikter är det viktigt att dessa personer förutom kunskap, även har lokal kännedom och allmänt förtroende.

När skydds jakt på myndighets initiativ genomförs är det viktigt att den bedrivs så effektivt som möjligt, exempelvis kan jakt bedrivas från motordrivna fordon. Andra hjälpmedel är jaktorn när högvuxen gröda ska skyddas eftersom det från marken kan vara omöjligt att hitta rimlig träffyta på vildsvin som gömmer sig i majs eller andra högväxande grödor.

Utsättning av vilt samt vilthägn

Vildsvin får inte sättas ut i frihet i naturen, vilket framgår av 41 § jaktförordningen. Det är heller inte tillåtet att fånga och flytta vildsvin eller att släppa ut dem från vilthägn. Av 41 a § jaktförordningen framgår att vildsvin får hållas i hägn efter tillstånd av länsstyrelsen. Vidare ska hägn vara utformade och underhållas så att vildsvinen inte kan ta sig ut.

Skyldighet att rapportera trafikolycka med vilt

Enligt 26 § jaktlagen och 40 § jaktförordningen måste en sammanstötning mellan motorfordon och björn, varg, järv, lodjur, älg, kronhjort, dovhjort, rådjur, ren, utter, vildsvin, mufflonfår och örn, rapporteras till polisen även om djuret inte är synbarligen skadat. Platsen för sammanstötningen måste också markeras. Att inte anmäla en sammanstötning är straffbart och belagt med böter.

Övrig lagstiftning om förvaltning av vildsvin

Utfodring

En grundförutsättning för all utfodring är att kraven på fodersäkerhet efterlevs. Ett foder får inte ha negativ effekt på djurs hälsa, och eftersom vildsvinskött utgör livsmedel är det viktigt att risken för biologisk, kemisk och fysisk kontaminering är så låg som rimligen är möjligt. Fodret måste bland annat antingen ges i små mängder eller bytas ut ofta så att det inte hinner bli möjligt. Den som utfodrar vildsvinen är ansvarig för att fodret är säkert, och leverantören, som ska vara registrerad foderföretagare, är ansvarig för att leverera ett säkert foder. Enligt ovan nämnda lagstiftning får vildsvin utfodras med strikt vegetabiliska foder under förutsättning att grundkraven följs.

Utfodring med sådant material som har animaliska beståndsdelar och som kommer från anläggningar som hanterar livsmedel (t.ex. slakterier, mejerier, bagerier, konfektyrtillverkare, lager och butiker) får bara göras under vissa villkor och efter tillstånd från Jordbruksverket. För utfodring med sådant

som är tillåtet att ge till tamgris så räcker det att den ansvarige är registrerad. Det grundläggande kravet på fodersäkerhet gäller alltid.

Jägarens egna direkta leveranser av vildsvin

I artikel 14 förordningen (EG) 178/2002 stadgas att ”*livsmedel skall inte släppas ut på marknaden om de inte är säkra*”. Detta är fallet om de kan anses vara skadliga för hälsan eller otjänliga som människoföda. När det fastställs om ett livsmedel är skadligt för hälsan ska hänsyn bland annat tas till de tänkbara omedelbara och/eller kortsiktiga och/eller långsiktiga effekterna av livsmedlet, inte bara på den persons hälsa som konsumerar det utan även kommande generationers hälsa.

Kontroll av animaliska livsmedel styrs huvudsakligen av förordningen (EG) 854/2004, som lägger grunden för genomförande av köttbesiktning vid vilthanteringsanläggningar. Denna förordning kommer dels att ersättas med förordning 2017/625, dels med både delegerade och implementerande akter från EU-kommissionen. Innehållet i dessa nya akter är dock samma som i den nu gällande lagstiftningen.

I skälen till EU-kommissionens genomförandeförordning om trikiner anges att förordning (EG) nr 853/2004 inte ska tillämpas på frilevande vilt eller kött från frilevande vilt som levereras direkt till konsumenten eller till lokala detaljhandelsanläggningar som levererar direkt till konsumenter. Det bör därför vara medlemsstaternas ansvar att vidta nationella åtgärder för att minska riskerna för att trikinsmittat vildsvinskött når ut till konsumenten.

Sverige har vid införandet av förordning 853/2004 (började gälla den 1 januari 2006) beslutat i nationella föreskrifter om livsmedelshygien att bestämmelserna i förordning (EG) nr 852/2004 och förordning (EG) nr 853/2004 ska tillämpas på jägares leveranser av små mängder av vilt och kött av vilt när det gäller björn, vildsvin och andra vilda djur som är mottagliga för trikinos. Detta innebär att alla fällda vildsvin som konsumeras utanför jägarens eget hushåll måste passera en vilthanteringsanläggning under Livsmedelsverkets kontroll och trikinkontrolleras vid anläggning. Det framgår av 29–30 §§ i Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2005:20).

Animaliska biprodukter från jakt

Biprodukter från slaktade djur, annat färskt kött än slaktkroppen och dess inälvor och blod från godkända vilthanteringsanläggningar som inte ska användas som livsmedel, är animaliska biprodukter. Dessa omfattas av en EU-lagstiftning som är direkt tillämplig och som reglerar hantering, användning och bortskaffande. Det är samma regler som gäller för motsvarande biprodukter från slakt av produktionsdjur som t.ex. nöt, gris och fjäderfä. Materialet kan användas som foder till hundar eller pälsdjur,

rötas eller användas för tekniskt bruk. Det kan också hämtas för vidare förbränning som avfall. Kravet är att mottagaren har de tillstånd som krävs för att ta emot materialet och att det är spårbart via handelsdokument och register. Till skillnad från animaliska biprodukter från slakterier får dock de från vilthanteringsanläggningar grävas ner, oavsett var i landet anläggningen finns. Nedgrävningen måste alltid göras i enlighet med EU-lagstiftningens krav och med beaktande av miljölagstiftningen, och kommunens anvisningar måste följas.

Slaktbiprodukter som uppstår vid jakt på vilda djur för eget eller jaktlagets bruk ("jägarens eget vilt") kan lämnas kvar i skogen i enlighet med gällande miljölagstiftning. Rör det sig om jakt av "frilevande vilt i hägn" måste biprodukterna dock grävas ner enligt samma krav som nämns ovan, eller sändas till destruktion.

Bilaga 4 Godkända fångstredskap för vildsvin

Fångstredskap som får användas i Sverige

Det finns enbart godkända fångstredskap för att fånga vildsvin upp till årsunge, då risk annars finns att en fällfångad sugga kan skiljas från sina kultingar som blir kvar utanför.

Aktuell information samt tekniska beskrivningar om fångstredskapen finns på Naturvårdsverkets hemsida. I vissa fall saknas beskrivningar då fångstredskapet kan vara mönsterskyddat och inte avsett för egen tillverkning. Vid tillverkning ska säkerställas att fångstredskapet är väderbeständigt och märkt med typnummer. Regler kring användande av fångstredskap framgår av Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd (NFS 2018:3) om användande av fångstredskap.

Lista på fångstredskap från Naturvårdsverkets hemsida:

- L112 Sinkabirum kombi räv, vildsvin, grävling, lo 417-1135-07
- L114 Lotin enkel räv, grävling, vildsvin NV-02062-11, NV-04436-13
- L115 Lotin dubbel räv, grävling, vildsvin NV-02063-11, NV-04437-13
- L116 Söderberg vildsvin NV-11446-11
- L117 Panthera Multitrap 7.5 m2 vildsvin NV-11464-11
- L118 Panthera Multitrap 14 m2 vildsvin NV-01980-13
- L119 Sinkabirum Modifierad vildsvin NV-06362-12
- L120 Panthera Multitrap 30 m2 vildsvin NV-01982-13
- L121 Panthera Enkel vildsvin NV-06345-12
- L123 JP Bur vildsvin NV-08825-12

Bilaga 5 Myndigheter och intresseorganisationer i vildsvinsförvaltningen

(i alfabetisk ordning)

Myndigheter

Jordbruksverket

Jordbruksverket har enligt epizootilagen nationellt ansvar för att leda och samordna förebyggande åtgärder och bekämpning av epizootier samt ett särskilt samverkansansvar gentemot andra statliga myndigheter, kommuner med flera, som är berörda av ett epizootiutbrott.

Enligt förordningen (2015:1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap, ska Jordbruksverket planera och vidta åtgärder i syfte att hantera händelser inom den sektor som myndigheten ansvarar för. Myndigheten ska snabbt kunna upptäcka, verifiera, larma och informera vid allvarliga kriser, samt vid behov omgående kunna upprätta en ledningsfunktion.

Jordbruksverkets krisorganisation är en verksövergripande ledningsfunktion för samhällsstörningar. Beslut om höjd eller högsta krisledning tas om det uppstår en situation i sektorn som inte kan hanteras med ordinarie organisations resurser. Organisationen ska genom Tjänsteman i Beredskap (TiB) ha god tillgänglighet, dygnet runt och året runt.

Livsmedelverket

Livsmedelsverket är Sveriges expert- och centrala kontrollmyndighet på livsmedelsområdet. Myndigheten arbetar för säker mat och bra dricksvatten, att ingen konsument ska bli lurad om vad maten innehåller och för bra matvanor. Detta sker genom både riskvärdering och riskhantering med konsument i fokus. Att förenkla för företagen inom livsmedelsområdet samt miljöfrågor är integrerade i Livsmedelsverkets uppdrag.

Livsmedelsverket ansvarar för implementeringen av den unionsgemensamma lagstiftningen på livsmedelsområdet som bland annat reglerar hur vildsvinskött kan avsättas på den gemensamma marknaden. Förenkling av föreskrifter, likriktning och effektivisering av kontrollen är ett ständigt inslag i myndighetens utvecklingsverksamhet.

Livsmedelsverket följer upp sin egen, länsstyrelser och kommuners kontroll inom livsmedelskedjan enligt gällande krav i unionslagstiftning.

Vilthanteringsanläggningar godkänns av Livsmedelsverket. Köttbesiktning och kontrollen av dessa företag sker löpande inom Livsmedelsverkets Område Kontroll.

Länsstyrelsen och Viltförvaltningsdelegationerna

Vid alla landets länsstyrelser ska det enligt förordningen om viltförvaltningsdelegationer finnas en viltförvaltningsdelegation (VFD). Delegationen är ett organ inom länsstyrelsen för samverkan i frågor som rör viltförvaltningen inom länet. Delegationen ska besluta om övergripande riktlinjer för viltförvaltningen inom länet, skötsel av älgstammen och i förekommande fall för skötsel av hjort- och vildsvinsstammarna, licensjakt och skyddsjakt inom länet, och bidrag och ersättning enligt viltskadeförordningen.

Landshövdingen är ordförande i VFD, som består av fem ledamöter som är politiska företrädare, utsedda efter förslag av landstinget, en ledamot med särskild kunskap i frågor om trafiksäkerhet och illegal jakt och som utses efter förslag av Polismyndigheten, en ledamot som representerar jakt- och viltvårdsintresset, två ledamöter som representerar naturvårdsintresset, en ledamot som representerar friluftsintrasset, en ledamot som representerar ägare och brukare av jordbruksmark, en ledamot som representerar lokalt näringsliv och turism, en ledamot som representerar skogsnäringen, och en ledamot som representerar natur- och ekoturismföretagen.

Län med yrkesfiske, fäbodbruk, rennäringsdelegation och rennäring, ska dessutom ha en ledamot för respektive område i VFD.

Länsstyrelserna och VFD verkar för ökad samverkan mellan olika aktörer i större förvaltningsområden för att bättre balansera vildsvinspopulationerna. Detta genomförs i riktlinjer/förvaltningsplaner för vildsvin. I dessa dokument bör markägare uppmanas att ta fram lokala planer/strategier för hur vildsvinspopulationerna ska förvaltas.

En viktig uppgift för länsstyrelsen är, att tillsammans med lantbruks- och jägarorganisationer och andra berörda, stimulera till samverkan inom lämpliga vildsvinsområden, medverka i informations- och utbildningssatsningar med mera.

Länsstyrelserna har även ett kontrolluppdrag i livsmedelskedjan. Kontroll av så kallade uppsamlingscentraler för viltet ligger under primärproduktionen och ska registreras hos länsstyrelsen i detta syfte.

Naturvårdsverket

Naturvårdsverket är nationell vilt- och jaktmyndighet med övergripande ansvar för viltförvaltning. Myndigheten beslutade år 2015 om en strategi för svensk viltförvaltning där vikten av att följa viltstammarnas utveckling framhålls samt att det för vissa arter finns nationella förvaltningsplaner. En annan uppgift är att vägleda länsstyrelserna vid bland annat prövning av tillstånd för särskilda jaktmedel samt genomförande av tester för fångstredskap. Naturvårdsverket har bemyndigande att reglera åtling för vildsvin (15 § jaktförordningen) och finansierar även en del av svensk viltforskning.

Polismyndigheten

Polismyndigheten har det övergripande ansvaret för Nationella Viltolycksrådet (NVR) som består av företrädare för myndigheter och organisationer. På regeringens uppdrag ansvarar NVR för att organisera en nationell viltolycksorganisation för eftersök av trafikskadat vilt och att verka för att viltolyckorna minskar. NVR:s uppdrag är även att förebygga viltolyckor och reducera deras effekt när de har inträffat samt att öka säkerheten och tryggheten på väg och järnväg för människor och djur. Rådets idé bygger på en samverkan mellan statliga myndigheter och företag i samhället.

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har som primär uppgift att bidra till skogspolitikens genomförande. I detta ingår att identifiera och förmedla information om skador på skog och att ge råd om förebyggande arbete. Det saknas ännu egentlig dokumentation av vildsvinens påverkan på svenskt skogsbruk. Myndigheten anser att det är viktigt att stimulera till att ny kunskap om vildsvinens effekter finns tillgängligt och tas fram och analyseras med avseende på djurens betydelse för skogen.

Statens veterinärmedicinska anstalt

Statens veterinärmedicinska anstalt, SVA, är en myndighet under Näringsdepartementet, och ska vara ett veterinärmedicinskt expert- och serviceorgan åt myndigheter och enskilda.

SVA följer och analyserar utvecklingen av sjukdomar bland vilda och tama djur och en av deras viktigaste uppgifter är att upprätthålla beredskap mot utbrott av smittsamma sjukdomar hos djur. Arbetet bidrar också till att smittsamma djursjukdomar och zoonoser kan förebyggas och bekämpas.

SVA ansvarar för att i samråd med Naturvårdsverket, genom ett övervakningsprogram, följa och analysera utvecklingen av sjukdomstillstånd hos vilda djurpopulationer. För sjukdomar som regleras av epizootilagen samråder SVA med Jordbruksverket som är ansvarig myndighet för riskhantering i smittskyddsfrågor inom djurpopulationer.

Till SVA:s uppgifter inom riskvärdering i djurpopulationer hör att utreda smittsamma djursjukdomars, inklusive zoonosers, uppkomst, orsak och spridningssätt och medverka i förebyggandet och bekämpandet av dessa sjukdomar. SVA följer och analyserar också utvecklingen av smittor och sjukdomar hos både tama och vilda djur.

Strålsäkerhetsmyndigheten

Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) arbetar förebyggande för att skydda människor och miljö från oönskade effekter av strålning, nu och i framtiden. I detta ingår att genom miljöövervakning och andra mätningar ta fram kunskap kring halter av radioaktiva ämnen i miljön och vilken exponering för joniserande strålning som då kan förväntas.

För att öka kunskapen om Cesium-137 i vildsvinskött, har laboratorieanalyser av 250 köttprover från vildsvin i svenska områden som drabbades av radioaktivt nedfall efter Tjernobyloolyckan, finansierats av Strålsäkerhetsmyndigheten, se bilaga 2.

Trafikverket

Transportsystemet påverkar både växter och djur, bland annat genom att vara barriärer för djurens vandringvägar. Trafikverket ansvarar för långsiktig planering av transportsystemet för alla trafikslag samt för byggande, drift och underhåll av statliga vägar och järnvägar. Trafikverket arbetar med att göra infrastrukturen möjlig för djur att korsa samtidigt som viltolyckor på väg och järnväg förebyggs.

På sikt kan ny teknik minska antalet viltolyckor och därför testas metoder och teknik, bl.a. genom att djur ska kunna korsa vägen med hjälp av öppningar i stängslet kombinerade med identifieringsutrustning som varnar bilisterna och tillfälligt sänker tillåten hastighet för trafiken när vilt finns i närheten av passagen. Trafikverket har analyserat förekomst av viltolyckor och var det skulle vara möjligt att anpassa befintliga broar och portar över eller under infrastrukturen så att djuren kan passera säkert. Underlagen visar dels var anhopningar av viltolyckor förekommer och var säkra passagemöjligheter kan behöva åstadkommas. Trafikverket planerar även tester av viltvarningsteknik för djurpassager i plan på järnväg.

Viltskadecenter – Sveriges Lantbruksuniversitet

Viltskadecenter (VSC) är ett nationellt centrum för kunskap om vilt, viltskador och samhälle. Centrumet lyder under Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). VSC forskar, utvecklar, utbildar och informerar om vilt och viltskador, genomför kunskapssammanställningar och har ett stort nätverk för informationsspridning.

Ett arbetsområde är besiktning av skador på gröda orsakade av vildsvin. I arbetet ingår framtagande av besiktningsmanual för vildsvinsskador och vidareutbildning av besiktningspersonal.

Intresseorganisationer

Jägarnas riksförbund arbetar med kunskapsspridning, till medlemmar och allmänhet, genom lokala möten och via medlemsorganet Jakt & Jägare och dess webblaga. Organisationen verkar dessutom genom lokalt anordnade frivilliga studiecirkel och kurser i samverkan.

Lantbrukarnas Riksförbund har tagit fram en kunskapssammanställning om svensk naturförvaltning för sina medlemmar, ”Vildsvin, jakt och förvaltning” är ett stöd för brukare.

Svenska Jägareförbundet har ett särskilt uppdrag utifrån regeringen i Jakt och viltvårdsuppdraget. Svenska Jägareförbundet har 2017 fastställt en handlingsplan för vildsvin.

Svenska Kennelklubben har utarbetat en policy för hundanvändning i samband med vildsvinsjakt.

Svenskt viltkött är en ekonomisk förening vars främsta uppgift är att underlätta för alla parter som är inblandade i handeln med viltkött, från jägare, vilthanteringsanläggning till privatperson, butik och restaurang.

Sveriges Jordbruksarrendatorer

En intresseorganisation för jordbruksarrendatorer som tillvaratar deras intressen.

Sveriges Jordägareförbund

Ett förbund med medlemmar som äger större jord- och skogsfastigheter. Förbundets grundsyn är indelad i tre huvudområden: Den enskilda äganderätten, rationell utveckling av jord- och skogsbruket och egendomarnas förvaltning. Långsiktig kultur- och naturvård i samspel med jord- och skogsbruket.

Bilaga 6 Referenser

Andersson, H., Gren I-M., Pettersson T. 2016. Wild boars and farming in Sweden - an assessment of the costs.

<https://pub.epsilon.slu.se/13993/> (Hämtad 2020-03-08)

Betänkande 1980/81: JoU 16. Jordbruksutskottets betänkande om åtgärder mot frilevande vildsvin m.m. (prop. 1980/81:82)

Betänkande 1986/87: JoU 15. Jordbruksutskottets betänkande om jaktlag m.m. (prop. 1986/87:58)

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 178/2002 av den 28 januari 2002 om allmänna principer och krav för livsmedelslagstiftning, om inrättande av Europeiska myndigheten för livsmedelssäkerhet och om förfaranden i frågor som gäller livsmedelssäkerhet

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1774/2002 av den 3 oktober 2002 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter som inte är avsedda att användas som livsmedel

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 853/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda hygienregler för livsmedel av animaliskt ursprung

Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 854/2004 av den 29 april 2004 om fastställande av särskilda bestämmelser för genomförandet av offentlig kontroll av produkter av animaliskt ursprung avsedda att användas som livsmedel

Förordning (2009:1474) om viltförvaltningsdelegationer. Stockholm. Miljö- och energidepartementet.

Jedrzejewski, W., Schmidt, K., Theuerkauf, J., Jedrzejewska, B., Selva, N., Zub K, & Szymura, L. 2002. Kill rates and predation by wolves on ungulate populations in Bialowieza primeval forest (Poland). – *Ecology* 83: 1341–1356

Jordbruksverket (2010). Hur stora kostnader orsakar vildsvin inom jordbruket? Rapport 2010:26.

https://www2.jordbruksverket.se/webdav/files/SJV/trycksaker/Pdf_rapporter/ra10_26.pdf

Lantbrukarnas riksförbund (2010). Markägaren och jakten – rättigheter och skyldigheter. www.lrf.se (Hämtad 2020-03-08).

LIVSFS 2005:20 Livsmedelsverkets föreskrifter om livsmedelshygien

Livsmedelsverket (2019). Avsättning av svenskt vildsvinskött, slutrapport. <https://www.livsmedelsverket.se/globalassets/om-oss/regeringsuppdrag/regeringsuppdrag-avsattning-av-vildsvin-2018-02334.pdf> (Hämtad 2020-03-08).

Malmsten, A. 2017. On the reproduction of female wild boar (*Sus scrofa*) in Sweden. <https://pub.epsilon.slu.se/14587/> (Hämtad 2020-03-08)

Milanesi, P., Meriggi, A. & Merli, E. 2012. Selection of wild ungulates by wolves *Canis lupus* (L. 1758) in an area of the Northern Apennines (North Italy). – *Ethology Ecology & Evolution* 24: 81–96.

Naturvårdsverket (2007). Redovisning av regeringens uppdrag i fråga om vildsvin m. m. Dnr 412-5130-06

Naturvårdsverket (2010) Nationell förvaltningsplan för vildsvin (*Sus scrofa*). ISSN 0282–7298.

Naturvårdsverket (2015). Strategi för svensk viltförvaltning. ISBN 978-91-620-8736-4

Naturvårdsverket (2018). Klövvilt och grön infrastruktur. Vägledning om klövvilt och regionala handlingsplaner för grön infrastruktur. VÄGLEDNING VILT OCH GRÖN INFRASTRUKTUR 2018-01-21

NFS 2010:7. Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd för länsstyrelsens beslut om licensjakt efter björn.

NFS 2018:3. Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om användande av fångstredskap.

NFS 2018:6. Naturvårdsverkets föreskrifter om ändring i *NFS 2018:3. Naturvårdsverkets föreskrifter och allmänna råd om användande av fångstredskap.*

SFS: 1999:657 Epizootilag

SFS: 1987:905. Jaktförordningen

SFS: 1987:259. Jaktlag

SFS: 1970:994. Jordabalken

Stigblom, E. 2017. Ekosystemtjänster kopplade till vildsvin

En fallstudie över hur begreppet ekosystemtjänster

kan integreras i en nationell förvaltningsplan.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1297321/FULLTEXT01.pdf>

(Hämtad 2020-03-08)

Statens veterinärmedicinska anstalt (2011). Test av fångstredskap avseende vildsvin. Dnr SVA 666/09.

https://old.sva.se/globalassets/redesign2011/pdf/djurhalsa/vilda_djur/slutrap_p_test_fangstredskap_levandefangst_vildsvin2011.pdf

(Hämtad 2020-03-08)

Strålsäkerhetsmyndigheten (2019). Remiss – reviderad nationell förvaltningsplan vildsvin. Dnr SSM2019-883

<http://www.teebweb.org/> (Hämtad 2020-03-08)

Trafikverket (2019).

1. Viltolycksprojektet (VIOL). Slutrapport. Maj 1980. Statens Vägverk. Utvecklingssektionen. TU 146.
2. Gren, I-M, and A Jägerbrand. 2019. Calculating the costs of animal-vehicle accidents involving. Transportation Research Part D. 112–122. Elsevier Förstudie
3. Viltsäker järnväg. Utredning om olycksdrabbade sträckor och förslag till lösningar. 2015-02-04 FoI-projekt: 5819. Trafikverket.

Vidilab (2020). Trikinfynd i Sverige (SVA:s zoonosrapporter)

<https://www.vidilab.se/fakta/vilt/trikinfynd-i-sverige/> (Hämtad 2020-03-08)

Viltskadecenter (2010). Besiktning av skador på gröda orsakade av vildsvin.

<https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/vsc/vsc-dokument/vsc-publikationer/besiktning-av-skador-pa-groda-orsakade-av-vildsvin.pdf>

(Hämtad 2020-03-08).

VILTET och VILTFÖRVALTNINGEN Forskningsstrategi för perioden 2015-2020 för Naturvårdsverkets forskningsmedel ur Viltvårdsfonden

<http://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Forskning/Viltforskning/> (Hämtad 2020-03-08).

Enkät genomförd av Svenska jägareförbundet i samarbete med SVA

(enkäten omfattade 7654 vildsvin). Enkäten presenterades den 5 december

2018. ”Hur bedrivs jakt på vildsvin?” Daniel Ligné, Svenska

Jägareförbundet.

Vildsvin

Den här förvaltningsplanen är i första hand en vägledning för att berörda aktörer i samverkan ska kunna ta fram regionala förvaltningsplaner och utarbeta lokala förvaltningsstrategier och målsättningar.

Vildsvin behöver förvaltas på ett hållbart sätt, där ekologiska, ekonomiska, kulturella och sociala aspekter vägs in i förvaltningen. Den här planen innehåller nationella mål, förvaltningsmetoder, förslag på åtgärder för att nå målen, ett avsnitt med fakta om vildsvin och en sammanställning av den lagstiftning som styr förvaltningen. Avsikten med dessa avsnitt är att skapa förståelse för de åtgärder som finns tillgängliga för förvaltningen. Vissa av åtgärdsförslagen kan kräva dispens eller tillstånd från annan lagstiftning, vilket man som enskild alltid behöver informera sig om.

Förvaltningsplan för vildsvin påverkar följande miljö kvalitetsmål:
Ett rikt växt- och djurliv, Levande skogar och Ett rikt odlingslandskap.